

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Габриела Белова – Ганева - член на научно жури за публична защита на дисертационния труд на Теодора Симеонова Делисивкова на тема: „Политиката за развитие на Европейския съюз и участието на България”

I. Обща оценка на кандидата

Докторантът Теодора Симеонова Делисивкова е родена през 1977 г. в гр. София. Тя завършва средното си образование в 9-та френска езикова гимназия „Алфонс дьо ла Мартин“ през 1996 г.. Има завършена бакалавърска степен по икономика в Университета Париж-І Пантеон-Сорбона и магистърска степен по финансов анализ на икономики в преход на Университета Марн дьо Лавале в Париж от 2003г. Паралелно, Теодора Делисивкова се обучава по специалност „Право” (задочна форма на обучение), като през 2005 г. успешно се дипломира и в Софийския университет „Св.Климент Охридски”.

След успешно издържан конкурс, със заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” № 1062 /18.05.2011 г. Теодора Делисивкова е зачислена за редовен докторант по научната специалност „Международно право и международни отношения” към едноименната катедра в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Професионалният ѝ опит включва работа като дипломиран икономист и юрист в Банка Сосиете Женерал АД, Райфайзенбанк ЕАД и БАКБ АД в България. През 2013 г. Теодора Делисивкова е избрана за общински съветник в Столичен Общински съвет гр.София. Член е на Комисия по образование, наука и култура и е заместник-председател на Комисия по етика,жалби и граждански права към Столичен Общински Съвет Взима активно участие в международните конференции, организирани от ЮЗУ „Неофит Рилски”, както и в европейски семинари, организирани от UACES и други международни организации. Водила е упражнения по учебната дисциплина „Международно публично право” на студенти от специалност „Право”, задочна форма на обучение. Участва активно в живота на катедрата и се ползва с уважението на своите колеги.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси на представената за участие в конкурса творческа продукция

Дисертационният труд, разработен от редовния докторант Теодора Симеонова Делисивкова на тема: „**Политиката за развитие на Европейския съюз и участието на България**”, изследва един изключително важен и актуален научен проблем. От заглавието на темата проличава и интердисциплинарният характер на изследването, предполагащ сериозна подготовка и познания в икономическата и юридическата област. Същевременно формулирането на научния проблем предпоставя изследването както на международни актове, така и на първичното право на Европейския съюз, а и на националното законодателство, свързано с политиката на развитие. Както подчертава докторантката на с. 172: „След присъединяването на България към Европейския съюз през 2007 г. протича процес на изграждане на правно-нормативна уредба на помощта за развитие с оглед прилагане на правото на ЕС, както и по-адекватното съобразяване на правната основа на отношенията с развиващите се страни с приоритетите на развитието като международен ангажимент на България”. Създаването на нормативната база и осъществяването на българската политика за развитие, като неразделна част от външната политика на страната се осъществява в съответствие с нормативните документи на ООН (Цели на хилядолетието за развитие), с Общата политика за развитие на ЕС, както и при съобразяване със спецификите на съответните държавни структури на Република България. Актуалността дисертационния труд е подчертана и от направения анализ в Глава III на одобрената от Министерския съвет Средносрочна програма за развитие и хуманитарна помощ за периода 2013-2015 г. (Протокол №51.23 от 18.12.2013 г.).

Като научна новост това е едно от малкото съществуващи изследвания у нас, в което се поставя силен акцент и в детайли се разглежда политиката за развитие на Европейския съюз и българското участие в нея. Още повече, че като държава членка на Европейския съюз от 1 януари 2007 г., Република България не само става част от политиката за развитие на Съюза, но в изпълнение на поетите ангажименти, се превръща в **донор на международна помощ**. Както е добре известно, още през 2005 г. в качеството си на присъединяваща се към ЕС страна, нашата страна се ангажира да стане донор на международна помощ, като в изпълнение на този ангажимент през 2007 г. бе създадена Концепцията на участието на Република България в международното сътрудничество за развитие.

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение и библиографска справка, като нейният обем е 234 страници. Литературните източници съдържат 202 заглавия на български, руски, английски и френски език, както и интернет сайтове. Научният апарат е достатъчен, като са направени общо 80 бележки под линия. Особен интерес представляват многобройните **графики и таблици**, например на с. 51-52, 108, 119, 121, 142, 146, 155, 185-186, 190, чието присъствие безспорно онагледява анализа и направените изводи в изложението.

В Глава първа от дисертацията се проследява историческата еволюция на политиката за развитие в европейски и глобален аспект. Съвсем логично изложението започва с теоретичните основи на концепциите за развитие. Докторантката откроява две направления – **икономическото развитие** и **модернизационната парадигма**, като последната отразява идеите за „модернизационната“ трансформация на изостанали страни и общества но и двете направления са доминирани от икономическите теории. Безспорно достойнство на дисертационния труд е изясняването на понятието „**развитие**“, което колегата Делисивкова разграничила от термини като „икономическо развитие“ и „икономически растеж“, които са по-скоро икономически категории в дългосрочен или по-краткосрочен аспект. В понятието „развитие“ докторантката напълно правилно влага по-широкото разбиране за дългосрочни и устойчиви обществено-икономически и социо-културни промени, които обуславят обществен прогрес на дадена страна или регион. Същевременно с направеното разграничение проличава и вниманието на автора към темата за характеристиките и качеството на икономическия растеж и свързаните с това фактори, доколкото той обуславя постигане на целите на развитието с конкретен инструментариум на политиката.

По-нататък изложението в Глава първа се спира върху концепциите за развитието в рамките на ООН като универсална международна организация. Отбелязано е, че след създаването ѝ се констатира остър дефицит на концептуално-методологически анализи за обосновка на предлаганите политики. С помощта на екипи от политолози и икономисти като Д.Оуен, С.Дел, Ян Тинберген, П. Пребиш и Ханс Сингер, Н.Калдор, П.Розенщайн-Родан и М. Калецки започват да се развиват научните изследвания по въпросите, свързани с ефективното икономическо развитие в световен мащаб. Едва ли е случаен и фактът, че през 1946 г. в рамките на ООН е създадена подкомисия за икономическо развитие, чиято основна задача е да изследва икономическото развитие и да съветва държавите членки. Докторантката анализира

постиженията на трите десетилетия на развитието, като критично прави извода, че третото десетилетие не постига успехи, тъй като „доходите на глава от населението отбелязват продължителен спад в Субсахарска Африка и се увеличават само с 9 на сто в държавите от Латинска Америка” (с.60). Напълно правилно е проследена широката дейност на ООН в борбата ѝ срещу бедността, изразяваща се в създаването на **Програмата за развитие на Организацията на Обединените нации** през 1990 г., на **Програмата за развитие на човешкия капитал** на ООН, както и на **Целите на хилядолетието за развитие** през 2000 г., които поставят основата на консенсус за международна стратегия за развитие. Същевременно докторантката критично отбелязва, че „въпреки основополагащия си характер **Целите на хилядолетието за развитие** не съдържат макроикономическа стратегия, която може да подпомогне намаляване на безработицата, нито стратегия за справедливо разпределение на печалбите, нито ясна рамка за демократично управление като важни области на модернизацията на развиващите се страни” (с. 62). Подобен извод е подкрепен от привидените данни, че докато прогрес в изпълнението на целите на хилядолетието за развитие е констатиран в Китай, Индия и други азиатски страни, то в Субсахарска Африка делът на хората, живеещи с по-малко от един долар на ден, е малко вероятно да бъде намален наполовина към 2015 г., а освен това е оформят „джобове на бедността” в държави със средни доходи, т.е. проблемът за бедността в развиващите се страни остава крайно остър.

Заклучителната част на Глава първа представлява теоретичен анализ на въздействието на съвременния неолиберализъм върху политиката на ЕС за развитие, разгледан в три насоки.

Глава Втора от дисертационния труд е посветена на политиката на Европейския съюз за развитие и нейния принос в международната политика за развитие. Докторантката Делисивкова проследява възникването и основните етапи в развитието на политиката за развитие в Европейската общност/Европейския съюз, като разграничава два подхода на Общността към политиката на развитие: традиционен и съвременен комплексен подход. Първоначално, при създаването на ЕИО доминира **традиционният подход** към развиващите се страни, при който чрез търговията и икономическото асоцииране се концентрира внимание върху изгодното развитие на търговско-икономическите отношения и инвестиции с цел икономическо, социално и културно развитие на т.нар. отвъдморски страни и територии, напр. Яундската

конвенция от 1963 г. Авторката критично отбелязва по отношение на Конвенциите от Ломе, че те са в ущъбър на развиващите се страни, като увеличават неравенството между Севера и Юга и установяват нова форма на зависимост чрез субсидиране на износа на суровини от развиващите се страни (с. 94).

От края на 90-те години **комплексният съвременен подход** към политиката за развитие се отличава с прилагане на набор от социално-икономически, екологични и хуманитарни цели за глобално развитие. Тяхното осмисляне и глобално признание като Цели на хилядолетието за развитие в рамките на ООН се превръща от 2000 г. в система от международни приоритети на развитието, в чието изпълнение на ЕС е отредена основната роля. Авторката е посочила, че е въведен и нов инструмент – договор за Целите на хилядолетието за развитие, като Европейската комисия има подписани такива договори с 8 държави: Буркина Фасо, Гана, Мали, Мозамбик, Руанда, Танзания, Уганда и Замбия. Не остава без внимание и фактът, че през 2001 г. е създаден Европейски офис за сътрудничество, който разполага с големи правомощия в цялостното прилагане на програми и проекти в областта на помощта за развитие.

Параграфи 3 - 5 на Глава втора анализират вътрешните и външни фактори, които оказват влияние върху политиката за развитие. Считаю тази част за **особено приносна** в българската правна литература. Отбелязано е, че за първи път в Договора от Лисабон, влязъл в сила на 1 декември 2009 г. глобалните цели на развитието, свързани с преодоляването на бедността и устойчивото развитие се включват в общите принципи на външните действия на Европейския съюз. Това е заложено в чл. 21 от **Договора за Европейския съюз** и чл. 208 от **Договора за функционирането на Европейския съюз**. Европейският съюз поставя като приоритет на провежданата от него политиката за развитие намаляването на бедността, а в дългосрочен план нейното изкореняване. Разгледани са и финансовите аспекти на Европейската политика на развитие във връзка с регионалната ѝ насоченост, като е извършена и характеристика на помощта, която ЕС предоставя на страните от Африка, Близкия Изток и бившите Съветски републики по линия на Европейската политика за съседство (Средиземноморското и Източното ѝ направление). Направено е сравнение на ролята на ЕС спрямо други държави донори на помощ за развитие. Отбелязано е, че колективната помощ за развитие на ЕС през 2012г. достига 55.2 милиарда евро, съответстващо на 0,43% от средния национален доход в ЕС. Според докторантката целта от 0,7% (от брутния национален доход) на този етап все още е непостижима поради икономическата и финансова криза, засегнала държавите членки на ЕС. Разгледани са и най-новите инструменти, приети от ЕС като

План за действия в подкрепа на Целите на хилядолетието за развитие от 2010 г., План за промени за засилване на влиянието на политиката за развитие на ЕС от 2012 г., както и специалните програми в отговор на проведената през 2012 г. конференция Рио+20.

В края на Глава втора са предложени препоръки и оценки на политиката за развитие за периода до и след 2015 г., като е отбелязано, че общата стойност на прогнозните бюджетни разходи на ЕС за политиката на развитие през периода 2014 – 2020 г. възлиза на 23 млрд. евро.

Глава Трета е посветена на ролята и участието на България като пълноправен член на Европейския съюз при осъществяване на неговата политика на развитие. Авторката подчертава необходимостта както от правилното прилагане на правото на ЕС в областта на политиката на развитие, така и от своевременната актуализация на нормативната база, свързана с политиката на развитиена Съюза и поетите от страната ни ангажименти, вече и като **донор**. Посочено е, че за новите държави членки в това число и България, финансовите параметри за участие в колективната помощ са определени на 0.33% от brutния национален доход, т.е. по-малко от средните за ЕС.

В тази част от дисертационния труд е направен преглед на българското законодателство и по-конкретно на Концепцията на участието на Република България в международното сътрудничество за развитие (утвърдена с Решение на Министерски съвет №504 от 23 юли 2007 г.), на Постановление №234 на Министерски съвет от 01.08.2011 г. и на одобрената от правителството Средносрочната програма за развитие и хуманитарна помощ за периода 2013-2015 г. Като член на ЕС България се ангажира с по-активното включване на страната, макар и с ограничен ресурс, в отделни хуманитарни операции, които засягат приоритетни за ЕС региони и са в съответствие с хуманитарни мисии на ООН. Приоритет е участието в инициативи и дейности под патронажа на европейския комисар по международното сътрудничество, хуманитарна помощ и реакция при кризи Кристилина Георгиева. В изследването са посочени съвсем нови данни, като напр. Предоставената от страната ни след 2012 г. помощ за бедстващото население в Сирия, а също за сирийските и за палестинските бежанци, на обща стойност 1 086 742 лв. През 2013 г. българското участие възлиза на 0.11% от brutния национален доход на страната, което според докторантката е сигнал, че страната ни следва да положи допълнителни усилия за постигането на тази цел до 2015 г. (с. 178).

В заключителната част на дисертационния труд авторът подчертава, че протичащите промени в правните основи, както и в институционалния капацитет на ЕС в областта на политиката на развитие са обусловени от дълбоките структурни изменения в глобалната икономика и са в отговор на предизвикателствата на изострящите се проблеми на задълбочаване на разрыва в социално-икономическото и политическо развитие между развитите и развиващите се страни. В този смисъл България също поема своя дял от ангажименти за участие в помощта за развитие като член на ЕС, така също и като държава член на ООН.

Резултатите от представения дисертационен труд обогатяват съществуващите знания в областта на политиката за развитие на Европейския съюз. Особено значение и актуалност има изследването на българското участие в нея, още повече че разработката е една от малкото изследвания, които анализират този проблем в неговите юридически аспекти. Приемам посочените от докторанта приноси моменти.

Сред по-съществените **достойнства** на дисертационния труд могат да бъдат посочени:

- **Систематична пълнота на изложението**, като е обхваната цялата проблематика на изследваната материя съобразно формулираната тема;
- Добро овладяване на релевантните нормативна уредба, научна литература и съдебна практика при умело използване на сравнителноправния метод на изследване;
- **Аналитично, но и критично отношение** към правните конструкции и практиката, в резултат на което са формулирани предложения по отношение на българското участие в политиката за развитие на ЕС;
- Изложението се характеризира с ясен, професионален юридически език.

Не на последно място, следва да бъде отбелязано, че докторантката Теодора Делисивкова е представила 3 броя научни публикации по темата на дисертацията в авторитетни научни издания.

III. Критични бележки и препоръки

Към докторанта могат най-добронамерено да се направят някои принципни бележки, които е необходимо да се съобрази в по-нататъшното си развитие. Струва ми се, че изложението би спечелило от по-сериозен анализ на последствията от световната финансова и икономическа криза върху политиката на развитие. Още повече, че

негативните последици се различават в отделните държави и региони, което изрично е записано в Заключителния документ на конференцията по финансово-икономическата криза и нейните последици за развитието от 9 юли 2009 г. (A/RES/63/303).

Изтъкнатите слабости обаче не омаловажават значимостта и полезността за теорията и за практиката на предложения за защита дисертационен труд. Посочената препоръка цели единствено да подпомогне автора в случай, че той реши да продължи творческите си усилия в тази проблематика.

IV. Заключение

На основание на изложените в рецензията факти, смятам, че представения дисертационен труд отговаря на всички законови изисквания, съдържащи се в ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски”, за придобиване на научна и образователна степен „доктор” в област на науките „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.6 „Право”, научна специалност „Международно право и международни отношения”.

Във връзка с гореизложеното и на основание си позволявам да предложа на **уважаемите членове на научното жури да дадат своята единодушна подкрепа на Теодора Симеонова Делисивкова, за присъждане на образователната и научна степен “Доктор” в направление 3.6 Право, специалност “Международно право и международни отношения”.**

20.06.2014 г.

Рецензент:

/ проф. д-р Габриела Белова-Ганева/